

# L'art, com i per què?

JOSEP MARIA SUBIRACHS

**El coneixement de la mort —una facultat pròpia de l'home i que no comparteixen els animals— és la raó de l'existència de l'art. Segons l'autor, és el “sentiment d'orgull” que experimenta l'ésser humà davant l'obra d'art el que desemmascara altres succedanis que, temeràriament, pretenen passar per obres genials.**

**E**n el banquet, Plató ens explica un mite ple d'interès pel seu contingut simbòlic. Resumint, el cèlebre text ens diu que “els humans no eren, en el seu origen, com són ara, ja que tenien els dos sexes: el masculí i el femení... això va moure Zeus a dividir-los en dues parts... com que van ser seccionats en dos, l'enyorança els impulsava a ajuntar les dues meitats atrets pel desig de viure units!!

Jo he pensat una falla paral·lela: al principi els humans no eren mortals com ara, sinó immortals. Això va moure Zeus a prendre a totes les criatures aquesta qualitat que els feia iguals als déus. Com que llavors van ésser mortals, l'enyorança de l'estat anterior feia que aspiressin a deixar una empremta perdurable.

Aquestes dues històries serveixen per atreure la nostra atenció vers els dos grans problemes de l'home: la solitud i el coneixement de la mort, i és precisament d'aquesta realitat la raó profunda de per què l'art existeix. Per això ni les granotes, ni els mosquits, ni els gossos que no són conscients de la mort practiquen l'art ni en tenen cap necessitat. Que no ens enganyí el niu, la teranyina, el rusc o el termiter fent-nos creure que tenen alguna cosa a veure amb el fet artístic; a tots ells els falta una condició fonamental: l'estil. Totes aquestes construccions, que per altra part són d'una gran bellesa, no tenen el més petit índex d'estil i són, només realitzacions instintives, *pròtesis*

que perfeccionen la vida fisiològica de l'ésser.

La mort és, evidentment, un fet negatiu, però l'home el transforma en el motor que l'impulsa a la creació. Així, doncs, l'ésser humà, davant la tràgica informació, es revolta, i en un suprem esforç lluita en un combat perdut per endavant però que deixa, en el camp de batalla, unes empremtes que el sobreviuen, unes fràgils partícules d'eternitat.

Si considerem l'art com a antídote de la mort i el comparem amb Eros, remei o analgèsic de la solitud, podríem dir que el plaer sexual, trampa posada per resoldre problemes de supervivència, prodia ésser equiparable al plaer de la realització i de la contemplació estètiques. Això podria ésser també una *trampa* per atreure l'interès sobre la verdadera funció de l'art: la d'ésser un document de la seva contemporaneïtat.

En desfer-se del cicle de la natura, que fa

possible que l'art es desentengui de la mort, ja que fins i tot en les obres on l'impacte destructiu del temps es més violent, les restes conserven la vitalitat que tenien originàriament i, en conseqüència, podem imaginar, com aquells savis que reconstrueixen l'esquelet d'un mamut amb una sola vèrtebra, l'esplendor que tenien per als seus contemporanis. La gran Esfinx de Gizeh, el Partenó d'Atenes, la *Victòria de Samotràcia*, el *Sant Jordi* de l'Huguet, la *Santa Cena* de Leonardo, el Parc Güell... mantenen la seva poderosa presència encara que hagin sofert tantes agressions, i davant d'aquestes obres admirables un tè, com Zenón (l'alquimista creat per Marguerite Yourcenar) “un sentiment d'orgull en veure que pertanyem a aquesta inquietat i creativa raça dels homes que domina el foc, transforma la substància de les coses i escruta el camí dels astres”.

Contràriament, poca estima ens inspiren

moltes de les obres d'art actuals davant de la inòpia i la buidor de la majoria, i em pregunto quina serà la valoració que el nostre segle mereixerà en el futur si es té en compte l'*ennuolat* espectacle que se'ns ofereix. Per sort hi ha sobrats exemples que, almenys en certs aspectes, vivim en una època de brillants assoliments. Espectaculars obres arquitectòniques, conquestes extraordinàries de la ciència i la tècnica, desaparició de terribles dictadures, noms que fins fa poc estaven entre nosaltres com Thomas Mann, Picasso, Stravinsky, Le Corbusier, Henry Moore, Orson Welles, Salvador Dalí, Luchino Visconti, Espriu, Kavafis, Yourcenar... ens rescabalen de tanta vacuïtat i ens demostren que la creativitat (aquesta energia que fa sorgir del no-res l'obra que ens compensa d'aquest no-res al qual estem condemnats) sigui encara present en els nostres dies. Per reforçar aquesta idea citaré aquell fragment especialment revelador de Marcel Proust que, referint-se a la sonata de Vinteuil, diu: “Potser el no-res sigui l'única veritat i tot el nostre somni sigui inexistent, però llavors veiem que és inevitable que aquestes frases musicals, aquestes nocions que en relació amb ell existeixen, no seran res tampoc. Morirem, però ens endurem com a ostatges aquestes divines captives que correran la nostra sort. I la mort, amb elles, em semblarà menys amarga, menys misera, potser, fins i tot, menys probable.”

Josep Maria Subirachs és escultor

13

## ‘Hibernatus’

RAMON SOLSONA

**Recentment s'ha trobat en una glacera situada entre Àustria i Itàlia el cos d'un home de l'Edat del Bronze, descobrint que donarà un gran impuls als estudis sobre aquesta època. L'autor exposa algunes consideracions sobre aquest tema i, en un to irònic, demana a l'autoritat competent que busqui als Pirineus alguna mòmia semblant que acrediti la catalanitat del nostre país a l'Edat del Bronze.**

**H**as sentit a parlar, amic lector, de la mòmia tirolesa? La van trobar allà a dalt. Les cròniques diuen que es conserva perfectament, tot i que la realitat és que no té més *glamour* que una penca de bacallà sec. Li faran uns exàmens que duraran mesos i es convertirà en l'estrella d'algun museu. El mantindran a baixa temperatura, raó per la qual suposem que s'haurà de visitar abrigat amb un bon anorac de ploma.

Diuen que probablement es tracta d'un home, perquè duia els arreu de caçador: fletxes, destal i coltell. Se'l disputen els austríacs i els italians. L'han trobat tan a la ratlla de la frontera que tothom vol carregar el mort al seu país. Potser l'home anava caminant per la carena i un cop de vent el va fer caure, però si el vent hagués bufat en sentit contrari, s'hauria congelat sota un altre himne i una altra bandera.

Uns diuen que pertany a l'Edat del Ferro, d'altres a la del Bronze; hi ha qui, més escèptic, el situa al començament d'aquest segle. La llàstima és que la gelera ens havia d'haver obsequiat no solament amb la restitució de la mòmia, sinó amb la resurrecció de la carn. Es guanyaria la vida fent conferències a les Universitats americanes i seria l'estrella de

multitud de reportatges. Fins i tot, amb una mica de sort, el podríem veure prenent el cafè amb la Maria Pau Huguet i mossèn Ballarín, parlant de les propietats decoratives del ficus.

Ens hem d'accontentar amb la mòmia, que no és poca cosa. Hauré d'esperar que els científics li facin l'autòpsia més llarga de la història de la medicina i que els antropòlegs i els historiadors dictaminin.

Després del Mil·lenari de Catalunya, aniria molt bé trobar una mòmia catalana d'uns quants milers d'anys. Quantes boques haurien de callar si podem demostrar que la cosa ve de lluny! Amb quina contundència podria exigir el conseller Alavedra un nou finançament! Una mòmia singular és una basa que

no té tothom. És evident que només amb la mandíbula de Banyoles no ens fan gaire cas. No ens podrien negar el pa i la sal si demostréssim que, a més de catalans universals, tenim mòmies.

Ens agradaria que algun departament competent comencés a regirar una per una les geleres del nostre Pirineu, ben amatent de trobar vestigis seculars. Vigilant, això sí, de no regalar la troballa als veïns. Si, posem per cas, es troba un cadàver amb els peus aquí i el cap a França, és convenient d'anar llestos i evitar el pam-i-pipa que els austríacs han fet als italians.

Allò que no ens diran, però, els científics és què hi feia aquell home allà a dalt. Potser hi va anar a caçar un ós per regalar-li'n

la pell a la dona que estimava i que no li feia gens ni mica de cas; potser feien una travessa-cursa que, a més de no guanyar, li va costar la vida; potser era un no ningú que va decidir pujar a la muntanya un dia de mal temps només per fer-se notar i que parlessin d'ell. Quin final més bell per a un no ningú! Reviscolar-se de l'oblit dels segles i fer-se famós justament ara, quan la notorietat és un dels objectius fonamentals de l'existència.

Potser la neu el va colgar a poc a poc i va tenir temps de lamentar que la sogra el sobrevisqués; potser, allà atrapat, va repassar la seva vida i va saber que mai més no tornaria a menjar sopes calentes ni mai més ningú no li trauria les llèmenes del cap amb aquell amor que només hi posa la persona que t'estima.

Els periodistes li preguntarien què en pensa dels supositoris, quan aniria a escoltar un oratori de Bach i si és partidari dels incentius a l'exportació de l'avellana. Però no estem segurs que els temps hagin canviat tant perquè no reconegués la condició humana com a pròpia. La gelosia, l'enveja, l'ambició, l'amistat traïda... són més antigues que l'anar a peu.

Ramon Solsona és escriptor

## BÚSTIA

### El servei del taxi

Imagino que deuen ser moltes les cartes que arriben a aquesta secció per denunciar les deficiències de l'esmentat servei de despropòsits. Tot i així, penso que és important que el col·lectiu s'adoni, de tant en tant, que no tots els usuaris senzillament empassen, i per això li faig arribar el meu relat perquè decideixi sobre la conveniència de la seva publicació.

Dilluns, 30 de setembre, 8.35 del matí. Marco el 300 11 00 i demano un taxi. “Al carrer X, si us plau, i com més aviat millor, que tinc pressa.” “Ara mateix hi va, senyor”, contesta la senyoreta a l'altra banda del fil telefònic, i, abans de poder donar-li les gràcies, em va penjar.

A les 9.00 torno a marcar. “Escolti, fa més de 20 minuts que he demanat un taxi urgent i encara l'espero.” “Que és el carrer X?” “Sí, exacte.” “Doncs el cotxe ja hi ha anat i quan li he trucat per avisar-lo que baixés, no ha agafat el telèfon.” “Però què diu, se-

nyoreta? No m'he allunyat del telèfon en cap moment.” “A veure, és el número Y?” “Sí, exacte, senyoreta, tinc molta pressa” “Ara mateix li envio un altre cotxe”, i em torna a penjar amb la mateixa brusquedat d'abans.

A les 9.15, el taxi encara no havia arribat. Truco un altre cop. “Escolti, senyoreta, truco des del carrer Z, per tercera vegada, i encara no m'ha arribat cap taxi. Aviat farà una hora que espero i em faré arribar tard a tot arreu.” “Miri, com que abans vostè m'ha penjat (???), no li he pogut dir que ara no tinc cap cotxe disponible. Què vol fer, esperar o anul·lar la comanda?” “Escolti, senyoreta, li he trucat a les 8.30, primer m'explica que no era a casa i després que li penjo el telèfon, i ara que no té cotxe. Com es diu vostè i la companyia per a la qual treballa?” “Jo no tinc per què donar-li el meu nom, i si no sap on truca, també és el seu problema, i, a més, per què vol saber-ho?” “Perquè vull formular una queixa formal i crec que tinc dret a sa-

ber les dades que li he demanat.” “Jo no penso donar-li cap nom, perquè no li incumbeix.” Abans de poder dir-li res més, sento un clic i torno a quedar-me penjat del telèfon, però abans de penjar sento una altra veu que la d'aquella descarada: “Digui'm?”, i li explico el que ha passat. “I per què vol saber el nom de l'empresa on està trucant?” “Doncs per poder formular una queixa en tota regla, ja que el seu mal servei no només mereix ser denunciat, sinó que, a més, m'ha perjudicat greument.” “Doncs ja pot queixar-se a mi, que sóc la supervisor.” “És que vull formular la meua queixa per escrit, i per això vull conèixer el nom de la seva empresa i l'adreça, ja que a mi no em consten en aquest moment.” “I no sap a qui està trucant?” “Sí, a una empresa de radiotaxis, però desconec la seva denominació exacta, així que faci el favor de dir-me el nom.” “Escolti, vol que li enviï el taxi, o no?” “Abans vull saber qui sou.” “Així que no vol el taxi. Queda anul·la-

da la comanda.” Tuut...

Rabiós per la ira, agafo les meves pesades maletes i les carrego fins a l'avinguda més pròxima amb possibilitats de trobar un taxi al vol. Esgotat i suat, pujo a un 1.430 de l'any de la Mariacastanya i li demano al xofer, que amb el seu alè entela constantment el parabrisa i sembla voler menjar-se el volant, que em porti al meu despatx, situat al carrer C, entre Consell de Cent i Diputació. Durant el viatge, fa sonar el clàxon fins i tot per increpar els que es passen els semàfors que acaben de canviar a taronja, i, quan arribem a la cruïlla amb Consell de Cent, s'atura. “És una mica més avall”, li aclareixo, i perdo definitivament la fe quan m'explica que ell no s'atura al carrer, ni davant de la porta. Que m'espavili amb les meves maletes.

No és aquesta la primera vegada que tinc tan greus problemes amb el servei públic del taxi, encara que només ara hagi pres la decisió d'intervenir-hi. El problema és greu, molt greu, i encara

més, si és possible, de cara als pròxims esdeveniments. Què en podem fer els usuaris? **Thomas Spieker. Barcelona.**

### El monestir de Vallsanta

Les ruïnes del monestir de Vallsanta (de l'orde del Cister) estan situades a uns tres quilòmetres del poble de Guimerà (Urgell). Una paret lateral, que ha resistit el pas del temps, revela amb els seus finestrals la magnificència d'aquest cenobi. Es tracta d'una joia arquitectònica, de la qual, com diu l'il·lustre historiador de la comarca J.J. Piquer i Jover, “encara avui és d'admirar l'esfondrall de la capçalera del temple, del segle XIV”. A més a més del valor arquitectònic per ell mateix, el monestir de Vallsanta constitueix una peça de l'edifici històric del nostre país.

Ara bé, atès que les ruïnes es troben al costat de la carretera, tothom pot observar com l'herba creix enmig del

que havia estat el claustre i com entre el runat sovint hi ha deixalles que acaben de malmetre el poc que en queda.

Hauré de contemplar resignats com desapareix un valuós vestigi històric? Em pregunto si la direcció general del Patrimoni Artístic no podria fer-hi alguna cosa, com a mínim aturar la progressiva degradació d'allò que queda de l'edifici. **Lluís Alegret i Biosca. Barcelona.**

### 5.000 dies

Hem llegit el *Suplement 5.000 dies de l'AVUI* amb nostàlgia i emoció.

Pels que vàrem començar a llegir-lo des del primer exemplar, és com un aprovat del nostre encert. Gent de ploma i polítics —preferentment— lloen el fet tot donant el seu matis: és lògic.

Teresa Pàmies, sempre coherent i valenta, fa un retrat —elegant— a certes hipocresies. Com sempre, moltes felicitats! **Carles Bonet i Nin.**